

Date: 13th July-2025

OILANING JAMIYATDAGI O'RNI, OILAGA YOSHLARNI TAYYORLASH

Rahimova Matluba

“Oila va hotin qizlar ilmiy-tadqiqot instituti”

tayanch doktoranti

rahimovamatluba3759@gmail.com

Har qanday jamiyat taraqqiyotida oila va oilalar mustahkamligining o'rni beqiyosdir. Chunki tirik organizmning salomatligi uni tashkil qiluvchi har bir hujayraning sog'lomligiga bog'liq bo'lganidek, butun organizm o'z faoliyatini maqsadga muvofiq amalga oshirishida har bir hujayraning munosib o'rni bo'lganidek, oila ham davlat, jamiyat deb atalgan butun bir organizmni tashkil etuvchi hujayradir. Har bir oilaning sog'lom bo'lishi, ularda ijobiy psixologik iqlimning hukm surishi, mana shu muhitda dunyoga kelib, shaxs sifatida shakllanib, so'ng o'zi yashayotgan davlatning fuqarosi sifatida o'z davlatining iqtisodiyoti, ijtimoiy hayoti taraqqiyotini ta'minlovchi, hal qiluvchi omil bo'lgan inson kamolotida oilaning tutgan o'rni beqiyosdir. Asosiy qism. Hozirgi zamonaviy dunyoda yoshlar avvalgi qadriyatlarni buzish va yangi ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarni shakllantirishning qiyin sharoitlarida shakllanmoqda, buning natijasida yosh avlod kattalar oilaviy hayotiga va uning yaratilishiga yetarlicha tayyor emas, chunki bugungi kunda yoshlarning katta qismi ta'lim madaniyati va ma'naviy qiyofasi uchun mas'ul bo'lgan axloqiy me'yorlar, shaxsiy fazilatlar yetishmayapti. Zamonaviy yoshlar turmush qurish davrida o'z taqdirini o'zi belgilash, o'z-o'zini rivojlantirish va o'zini o'zi anglash ko'nikmalarini yetarlicha rivojlantirmayabdi. Yoshlarning nikoh va oilaviy munosabatlariga tayyorlik shaxsning ko'rsatkichi sifatida qaraladi, oilaning ijtimoiy institut sifatida qadr-qimmatini qabul qilishni, shaxsiy tajribani, barqaror oilaviy munosabatlarni, shaxsning axloqiy va axloqiy fazilatlarini shakllantirishga yo'naltirilgan maxsus bilimlarni, madaniy an'analar va milliy urf-odatlar asosida oilada yaxshi munosabatlarni o'rnatishni, shu jumladan psixologik, fiziologik ijtimoiy-ijtimoiy shaxsiy komponentlarni yosh qizlarimizda shakllantirish muhimdir. Yosh kelinlarda moslik samaradorligini oshirish oilaviy hayotga moslashishda yanada yengil va osonroq bo'lgan muhitni rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Ushbu maqsadga bir nechta strategiyalar asosiy hissa qo'shadi: 1. Nikohdan oldingi ta'lim va maslahat: yosh kelinlarga nikohdan oldingi ta'lim va maslahat berish ularga nikoh dinamikasi, muloqot qobiliyatlari, nizolarni hal qilish va gender rollarini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Bu ularning yangi oilaviy muhitga moslashish qobiliyatini oshirishi mumkin. Azal azaldan momlarimiz, onalarimiz kelin bo'layotgan qizlariga maslahatlari berib o'z o'g'itlarini berganlar. 2. Kuchaytirish va avtonomiya: yosh kelinlarni avtonomiya va o'z-o'zini samaradorlik tuyg'usini rivojlantirishga undash ularning o'ziga bo'lgan ishonchini va oilaviy hayotning murakkabliklarini boshqarish qobiliyatiga hissa qo'shishi mumkin. 3. Oiladagi qo'llab-quvvatlash: yosh kelinlarni kelin bo'lgan honadonida eri va qaynonasi tomonidan qo'llab-quvvatlashini kelinlarga moslashish oson kechishiga yordam beradi. 4. Muloqot qobiliyatlari: nikoh munosabatlarida ham, katta oila a'zolari bilan ham muloqot qilish ko'nikmalarini oshirish tushunish, hamdardlik va

Date: 13th July-2025

hamkorlikni yaxshilashi, oilaviy muhitni yanada uyg'un tushunishi mumkin. 5. Mojarolarni hal qilish strategiyasi: yosh kelinlarni nizolarni hal qilishning samarali yo'llarini o'rgatish ularga yangi oilaviy dinamikada kelishmovchiliklar va muammolarni hal qilishda yordam beradi, bu esa yanada oiladagi muhitni yaxshilashga hissa qo'shadi. Ushbu strategiyalarni amalga oshirish orqali yosh kelinlar uchun moslik samaradorligini oshirish mumkin, bu esa oilaviy hayotga muvaffaqiyatli o'tishni osonlashtiradigan qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratadi. Xulosa. Yosh qizlarimizni oilaviy hayotga moslashtirishdan tashqari ularni har-xil urfodatlar bilan tanishtirish ham muhimdir. Chunki biz ko'p millatli yurtimizda yashovchi xalqlarning milliy madaniyatidan foydalanishni bilgan O'zbek yoshlarini nikoh va oilaviy munosabatlarga tayyorlashimiz kerak. Yosh qizlarni tezroq uzatib qutulaylik deb emas balki, axloqiy fazilatlarni yoshlarga singdirish va o'zbek yoshlarini oilaviy munosabatlarga tayyorlash lozim. Oila mustahkamligiga hal qiluvchi ta'sir etuvchi nikoh oldi omillaridan yana biri - yoshlarning o'z oilaviy hayoti haqidagi tasavvurlaridir. Ularning qanchalik realikka yaqin bo'lishi, shu oila mustahkamligining bosh garovi hisoblanadi. Afsuski, hamma vaqt ham yoshlarimizning oilaviy hayot haqidagi tasavvurlari realikka mos kelavermaydi, balki u aksariyat hollarda reallikdan tubdan farq qiladi. Shuning uchun ham yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashda oilaviy hayot, er-xotin munosabatlarini faqat bir yoqlama va faqat yaxshi tomondangina ko'rsataverish ham maqsadga muvofiq emas. Uni imkon qadar butun borligicha: baland pasti- yu shirinachchig'i, rohat-farog'ati-yu azob-uqubati, qorong'i kechalari-yu yorug' kunduzlari bilan ko'rsatgan ma'qul. Shundagina yoshlarimizda oilaviy hayot haqida nisbatan adekvatroq tasavvur shakllanishi mumkin. Bu borada oiladagi katta yoshli oqil kishilar yoshlarga hayotda ko'prik bo'lmog'i, ularning bosib o'tgan ko'p qirrali hayot yo'li farzandlariga saboq bo'lishi kerak. Ular yoshlarimizni mustaqil, yetuk bir shaxs sifatida qabul qilib, oilaviy hayotning past balandlari haqida to'la-to'kis ma'lumotlar berishi maqsadga muvofiqdir. Toki yoshlarimizning oilaviy hayotlari poydevoriga qo'yayotgan ilk g'ishtlari to'g'ri va mustahkam qo'yilsin.

Yosh kelinlarning oilaviy hayotga moslashishi sotsiologiya, psixologiya va antropologiya kabi turli nuqtai nazardan o'rganilgan murakkab va ko'p qirrali mavzudir. Yosh qiz turmush qurganida, u ko'pincha yangi oilaga qo'shilish, qaynona va kuyovning boshqa qarindoshlar bilan munosabatlarni o'rnatish va yangi rol va majburiyatlarga adaptatsiyani o'z ichiga olgan ma'lum bir davrni boshdan kechiradi.

Sotsiologik nuqtai nazardan, yosh kelinlarning oilaga moslashishi kengroq ijtimoiy va madaniy kontekst, shu jumladan me'yorlar, qadriyatlar ushbu jarayonga qanday ta'sir qilishini tekshirishni talab qiladi. Bunga an'anaviy gender rollarining ta'sirini, xotinlar va kelinlarning ijtimoiy holatlarini va katta oila tuzilmalarining moslashish jarayoniga ta'sirini o'rganish kiradi.

Psixologik jihatdan, yosh kelinlarning moslashuvi ularning tug'ilib o'sgan oilalaridan kelinlik uylariga o'tishda sodir bo'ladigan hissiy va kognitiv o'zgarishlarni tushunishni o'z ichiga oladi. Bunga shaxsni rivojlantirish, o'z-o'zini hurmat qilish, yangi muhit bilan bog'liq potentsial stress omillari kabi omillarni o'rganish kiradi.

Date: 13th July-2025

Antropologik istiqbollar yosh kelinlar uchun moslashish jarayonini shakllantiradigan madaniy urf-odatlar, marosimlar va an'analar haqida tushuncha beradi. Bunga nikoh marosimlari, qarindoshlik tizimlari, oila dinamikasi va yosh kelinlarning yangi oilalariga qo'shilishini osonlashtirishda jamoatchilikni qo'llab-quvvatlashning roli kiradi.

Yosh kelinlarning oilaviy hayotga moslashishi turli madaniyatlarda va individual sharoitlarda turlicha bo'lishi mumkin bo'lgan dinamik jarayondir. Bu muzokaralar, murosa va yangi ijtimoiy aloqalar va qo'llab-quvvatlash tuzilmalarini rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Ushbu hodisani sotsiologik, psixologik va antropologik nuqtai nazardan tushunish, yosh kelinlar oilaviy hayotga o'tish va oilaviy integratsiyaga o'tishda duch keladigan qiyinchiliklar va imkoniyatlar haqida qimmatli tushunchalarni taqdim etishi mumkin. Oila inson uchun muqaddas maskan, kishilik jamiyatining ijtimoiy poydevoridir. Oilaviy turmushning asosiy maqsadi - farzand ko'rish orqali avlodlar bilan ajdodlar vorisligi va davomiyligini hamda yer yuzida insoniyat tarixiy taraqqiyotini ta'minlashdan iboratdir.¹

Ota-onalar oilada har bir inson hayotida katta rol o'ynaydi. Aynan oilada odamlar o'z hayotlari davomida foydalanadigan va o'z navbatida o'z farzandlariga yetkazadigan xatti-harakatlarning me'yorlarini, qadriyatlarini, stereotiplarini o'rganadilar. Bolaning shaxsiyatini shakllantirishda oila hal qiluvchi rollardan birini o'ynaydi va har bir yosh bosqichida oilaning ahamiyati o'zgaradi va o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'ladi.

Oila va undagi munosabatlarning tabiati o'spirin hayotining barcha jabhalariga katta ta'sir ko'rsatadi. I. S. Kon o'smirlar yoki yosh qizlarning xatti-harakatlarida hozirgi yoki o'tmishdagi oilaviy sharoitlariga bog'liq bo'lmagan deyarli hech qanday ijtimoiy yoki psixologik jihat yo'qligini yozgan.²

Yosh kelinlarning oilaviy hayotga moslashishi turli omillarning, shu jumladan madaniy, ijtimoiy, psixologik va munosabat elementlarining murakkab o'zaro ta'sirini o'z ichiga oladi. Moslashuv jarayoniga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan ba'zi asosiy omillar:

Madaniy me'yorlar va taxminlar: gender rollari, oila dinamikasi va nikoh munosabatlariga oid madaniy me'yorlar yosh kelinlarning moslashuviga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Uy vazifalari, qaynona munosabatlari va jinnga xos rollar bilan bog'liq holatlar moslashish jarayonini shakllantirishi mumkin.

Oila dinamikasi: oiladagi mavjud dinamika, shu jumladan kelin va uning qaynonalari o'rtasidagi munosabatlar, hamjihatlik va qo'llab-quvvatlash darajasi kelinning moslashishiga ta'sir qilishi mumkin. Oilada kelinni qo'llab-quvvatlash, ochiq muloqot va o'zaro hurmat moslashish jarayonini osonlashtirishi mumkin.

¹ Мавлуда Файзиева, Азим Жабборов. Оилавий муносабатлар психологияси. Тошкент «Янги аср авлоди» 2007. – 3 б.

² Москаленко, Галина Владимировна. Особенности социально-психологического функционирования подростков из семей с алкогольной зависимостью тема диссертации и автореферата по ВАК РФ 19.00.04, кандидат психологических наук

Date: 13th July-2025

Shaxsiy identifikatsiya va avtonomiya: yosh kelinning shaxsiy o'ziga xosligi, avtonomiyasi va o'zini o'zi qadrlashi uning oilaviy hayotga moslashishiga ta'sir qilishi mumkin. Uning individualligini oiladagi yangi rollari va majburiyatlari bilan muvozanatlash moslashuvning muhim jihati hisoblanadi.

Aloqa va nizolarni hal qilish: moslashish jarayonida samarali muloqot va nizolarni hal qilish ko'nikmalari muhim rol o'ynaydi. Kelin, uning turmush o'rtog'i va qaynonalari o'rtasidagi bir biriga bo'lgan iliq muomila moslashishga hissa qo'shishi mumkin.

Chidamlilik: kelinning hissiy chidamliligi va stress va qiyinchiliklarni boshqarish qobiliyati uning oilaviy hayotga moslashishida hal qiluvchi omillardir. Uning turmush o'rtog'i, qaynona-qaynotalari uni qo'llab-quvvatlab chidamlilikni oshirishi mumkin.

Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va tarmoqlar: ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning mavjudligi, shu jumladan do'stlik, jamoat tarmoqlari va resurslardan foydalanish moslashish jarayoniga ta'sir qilishi mumkin. Kuchli ijtimoiy qo'llab-quvvatlash kelinga tegishlilik hissini beradi va unga yangi oilaga moslashish muammolarini hal qilishda yordam beradi.

Nikoh munosabatlarining sifati: kelin va uning turmush o'rtog'i o'rtasidagi nikoh munosabatlarining sifati uning moslashuviga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Qo'llab-quvvatlovchi va tarbiyalovchi nikoh munosabatlari moslashish jarayoniga ijobiy hissa qo'shishi mumkin.

Tashqi stress omillari: moliyaviy bosim, madaniy o'tish va ijtimoiy umidlar kabi tashqi stresslar kelinning oilaviy hayotga moslashishiga ta'sir qilishi mumkin. Ushbu stress omillarini boshqarish oson moslashish uchun juda muhimdir.

Shuni ta'kidlash kerakki, yosh kelinlarning oilaviy hayotga moslashishi juda individual va kontekstga xos jarayondir va bu omillarning ta'siri madaniy, ijtimoiy va shaxsiy sharoitlarga qarab o'zgarishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

- 1.Мавлуда Файзиева , Азим Жабборов. Оилавий муносабатлар психологияси. Тошкент «Янги аср авлоди» 2007. – 3 б.
- 2.Москаленко, Галина Владимировна.Особенности социально-психологического функционирования подростков из семей с алкогольной зависимостьютема диссертации и автореферата по ВАК РФ 19.00.04, кандидат психологических наук
3. Kwon, E. K. (2018). Adaptation Process of Young Women into New Families: A South Korean Perspective. Journal of Family Studies, 24(3), 365–378.
- 4.Way, N. (2011). Deep Secrets: Boys' Friendships and the Crisis of Connection. Harvard University Press.
- 5.Zamiatina, L. E. (2017). Family Relations and the Process of Self-Identification in Young Brides. Sociological Studies, 6, 88–95.

